

ОБРАЗ ПОЕТА В ХУДОЖНІЙ КАРТИНІ СВІТУ УОЛТА УІТМЕНА

У статті розглянуто фрагменти художньої картини світу Уолта Уїтмена, з особливою увагою на всеохоплюючий образ поета-митця. Доведено, що найважливішим джерелом світобачення та першопричиною творчих пошуків та відкриттів поета стали постулати літературно-філософської течії трансценденталізму. Проаналізовано ключову одиницю "poet", яка розкриває особливості авторського світобачення.

Нові тенденції на сучасному етапі розвитку лінгвопоетики характеризуються детальним опрацюванням проблеми мовної особистості письменників. Когнітивні поетологи (А. О. Ліпгарт, Н. П. Неборсіна, І. М. Колегаєва) акцентують увагу на стратегіях отримання інформації, втіленої в літературному творі, виявленні специфіки когнітивного стилю поетів і прозаїків, зосереджуються на визначенні способів відбиття в мові творчої особистості концептуальної картини світу.

Для такого дослідження великий інтерес становить творчість видатного американського письменника, одного з основоположників національної літератури США – Уолта Уїтмена. У ракурсі когнітивно-дискурсивної парадигми відкрились нові перспективи осмислення його творів, вивчення яких набуває все більшої значущості, як в царині лінгвокультурології, так і когнітивній лінгвістиці.

Актуальність статті визначається необхідністю вивчення найважливіших лексичних домінант поетичної збірки Уолта Уїтмена "Листя трави", що сприяють усвідомленню особливостей індивідуальної картини світу митця художнього слова. **Метою статті** є розгляд ключової одиниці "poet", Уолта Уїтмена – образу поета, спричинений значною мірою філософією американського трансценденталізму. **Об'єктом дослідження** є концептуальний простір поетичної збірки Уолта Уїтмена "Листя трави", **предметом** – ключове слово "poet".

Наукова новизна полягає у недостатньому вивченні лексичного складу поезії Уолта Уїтмена, ключових слів зокрема, що слугують засобом встановлення градації концептуальних пріоритетів у світосприйнятті поета, а також виявлення індивідуальних характеристик у його концептуальній системі.

Художній текст протягом довгого часу залишається об'єктом досліджень різноманітних царин лінгвістики. У сучасному українському мовознавстві створено школу лінгвістичного аналізу художнього тексту. Це праці С. Я. Єрмоленко, Л. О. Пустовіт, Н. М. Сологуб, В. А. Кухаренко, Л. О. Ставицької, Ю. С. Лазебника, А. К. Мойсієнка та ін. У цьому плані варто назвати монографії Н. М. Сологуб "Мовний світ Олеса Гончара (мовний аспект)" (1991), Н. В. Слухай-Молотаєвої "Художній образ у дзеркалі міфу етносу: М. Лермонтов, Т. Шевченко" (1996), Т. О. Мейзерської "Проблеми індивідуальної міфології (Т. Шевченко – Л. Українка)" (1997), А. К. Мойсієнка "Слово в аперцепційній системі поетичного тексту: декодування Шевченкового вірша" (1997). Вчені одноставні у визначенні художнього тексту, підкреслюючи, що текст – модель світу, відображена через призму авторського сприйняття, це система образів, властивих даному тексту і ніякому іншому; це особливий тип реальності, який характеризується своїм особливим простором (реальним або уявним), своїм відчуттям часу, своїм особливим психологічним світом та моральною стороною, яка пройшла крізь призму творчої думки митця [1–4].

Дослідження художньої картини світу представлено у великому корпусі наукових праць (передусім, у розвідках А. Вежицької, Л. А. Лисиченко, В. П. Сімонка, Ж. П. Соколовської, С. А. Жаботинської, В. В. Жайворонка та ін.).

Вчені переконані, що розгляд художньої картини світу систематизує вивчення творчості кожного митця, адже вона (модель) презентує авторське світобачення, розуміння письменником ідеалу, унаочнює значущі для нього складові світу, акцентує відношення між ними. Вона – результат суб'єктивного (авторського) його сприйняття, впорядкованого, образно оформленого й реалізованого в художньому творі. Особливості художнього втілення світу дозволяють вести мову про функціонування в художньому творі моделі-аналога (твориться відповідно до вже наявних об'єктів, реальних з позиції творця відношень між ними) і моделі-зразка (змодельований автором світ пропонується ним як зразок). Унікальність літератури як виду мистецтва полягає в тому, що моделювання реалізується в ній подвійно: моделюючи дійсність, що відбулася протягом тисячоліть у свідомості народу, мова виступає "моделюючою системою" [5: 24]. Основою моделі світу в такому ракурсі є система бінарних опозицій, яка віддзеркалює дійсність не лише в мові загалом, а й у мові художнього твору.

Індивідуальна картина світу в поезії Уолта Уїтмена – явище складне, подекуди синкретичне. Її природа впливає із сутності типу творчості поета, вона значною мірою увібрала у себе традиції американського романтизму та основні постулати провідної літературно-філософської течії XIX століття трансценденталізму. Трансценденталізм Уолта Уїтмена – це той необхідний фон, на якому творчість письменника може бути сприйнята у всій своїй глибині та багатогранності.

Особливе місце в світобудові письменника належить *концепції поета* як пророка та провидця, що орієнтується на вчення трансценденталістів. Характерними рисами поета вважались його нероздільність зі

всесвітом, здатність сприймати трансцендентні істини. Він в очах Уолта Уїтмена став посередником між світом божественним та земним. Поет соціально самовизначився, він прагне подолати рабство і послідовно й відкрито бореться, щоб здійснити цю мрію, виголошуючи себе поетом кожного бунтівника, прагнучи злитися з народом і стати його речником. Художня творчість мислиться як дієве втручання в життя, письменник відчуває себе нащадком революції, її продовжувачем у сфері духу та моралі. Етичний уїтменівський пафос – прагнення привести людське життя, приватне та суспільне, у відповідність з принципами справедливості та добра. У книзі Дж. Маліса про поезію Уїтмена знаходимо такий погляд письменника на роль поета у суспільстві: генієм можна визнати тільки художника, який володіє могутнім розумом, скеровує людину в глибини всесвіту [6: 37].

Одним з ключових елементів поетичної збірки "Листя трави" є лексична одиниця *poet*, яка допомагає Уолту Уїтмену визначити особливу місію поета наступним чином:

Poets – *artists greatest of any, with cherish'd lost designs,
Bards of the great Idea! Bards of the peaceful inventions!
Bards with songs as from burning coals or lightning's fork'd stripes* [7: 287].

Контекст уривка з іменником *poets* та словами синонімічного ряду *artists* та *bards* привертає увагу читача до виняткової ролі поета, який з гордістю виконує свою місію провісника. Епітет *great (greatest) artists* підсилює величність митця. У метафоричних контекстах слово *poet* створює підсилений експресивний ефект:

Of these States the **poet** is the equable man,
Not in him but off from him things are grotesque, eccentric, fail of their returns,
Nothing out of its place is good, nothing in its place is bad,
He is *the arbiter of the diverse, he is the key,*
He is *the equalizer of his age and land* [7: 279].

Завдяки особовому займеннику *he*, що вживається зі словами *arbiter, key, equalizer*, Уолту Уїтмену вдається створити образ митця, вичерпним та досконалим. Поет постає перед нами як третейський суддя, під пильним поглядом якого знаходиться світ у всій своїй багатоманітності, він – ключ до пізнання. Подібний випадок метафоризації лексеми *poet* спостерігаємо і в наступному прикладі:

The singers do not beget, only the **Poet** begets.
The words of true poems do not merely please,
The **true poets** are the *august masters of beauty* [7: 139].

Вживання слова *poet* з означенням *true*, підсилене емотивним метафоричним словосполученням (*august masters of beauty*), дозволяє відчути пафосність уривку, що акцентує виняткове право поета бути співцем краси.

Головне завдання Уолта Уїтмена – переконати читача в життєвій необхідності поезії, що несе чистоту та очищення. Мету власної творчості поет виголошує таким чином:

Which **poets** vainly seek to put in rhyme, historians in prose,
Invoking here and now I challenge for my song.
I am the **poet** of the Body and I am the **poet** of the Soul,
The *pleasures of heaven* are with me and *pains of hell* are with me [7: 379].

Передати глибину образу та атмосферу піднесеності допомагають антонімічні пари іменників *body-soul, pleasures-pains, heaven-hell*, а створена автором паралель *poet of body – poet of soul*, підтверджує його невпинне прагнення досягнути все приховане та непідвладне, зазирнути у всі куточки людської душі, відчути біль та радість буття, адже він отримає божественне благословення оспівувати красу людського тіла та душі.

Особливістю індивідуального світосприйняття Уолта Уїтмена є його прагнення бути невід'ємною часткою суспільства, жити спільним життям, розділяючи усі людські радості в рівній мірі з людським горем. Розвиток цієї теми знаходимо в наступному контексті, де особовий займенник *I (poet)* разом з номінативними одиницями, що позначають інші професії, у метафоричному контексті сприяють більшій виразності тексту:

O the **whaleman's** joys! O **I** **cruise** my old cruise again!
To be a **sailor of the world** bound for all port a ship itself
A *swift and swelling ship* full of rich words, full of joys [7: 154].

Поетові вдалося створити особливий алегоричний образ: *ship* (корабель) – це сам поет, моряк у життєвому морі, який пливе у власному човні зі слів та почуттів; *ship* – це поезія, "знаряддя праці", його засіб пересування, що допомагає досягнути навколишній світ.

Для Уолта Уїтмена поет – уособлення людей усіх професій, практична діяльність яких захоплює та зачаровує:

I am of old and young, of foolish as much as the wise.
Comrade of *raftsmen and coalmen, comrade* of all who shake hand and welcome to drink and meat.
A farmer, mechanic, artist, gentleman, sailor, quaker, lawyer, physician, priest.
I resist any thing better than my own diversity [7: 39].

Своє авторське переконання в беззаперечній приналежності поета до людини будь-якої професії Уолт Уїтмен виражає за допомогою спеціального розміщення особового займенника *I (poet)* з прикметниками опозиційних пар *old-young, foolish-wise*, іменником *comrade* та переліком професій. Такі перевтілення героя давали можливість поету переконати читача в ціннісному статусі кожної людини, створити образ людини-працівника вичерпним та переконливим.

Образ узагальненості властивий для поетичної картини письменника. Поет використовує його повною мірою і для змалювання політичного життя країни. Уолт Уїтмен виголошує себе і божественним міністром, і президентом країни. Він вірить у те, що людина є особистістю, вона не краплина у величезному океані нації, тому що вона вільна:

Why what have you thought of yourself?
Is it you that thought the **President** greater than you?
Have you outstript the rest? are **you** the **President**?
I am he that walks with the tender and growing night,
I call to the earth and sea [7: 41]...

На рівні тексту ця думка акцентується завдяки лексичній паралелі іменника *President* з референтами особових займенників *I, you, he* (*President – you – I – he*). Письменник ніби ставить читачеві питання, однак не очікує на нього відповіді, адже відповідь у нього вже є: саме він, людина світу, творить історію країни та несе відповідальність за достойне життя кожної людини.

Характерними рисами поета трансценденталісти вважали його нероздільність із Всесвітом, здатність сприймати трансцендентні істини. Поет є посередником між світом божественним та земним [8: 937].

Саме поетові Уолт Уїтмен дарує особливу проникливість душі, здатність бачити світ в його правді та досконалості. Поет проголошує себе Божим сином у всіх релігіях світу, для всіх народів, він – істинний носій Бога в душі, що у мові відображається завдяки спільному контексту імен Богів *Jehovah, Old Brahm, Saturnius* з особовим займенником *I*:

Chanting the square *deific*, out of the square entirely *divine*,
Solid, four-sided, (all the sides needed,) from this side **Jehovah am I,**
Old Brahm I and **I Saturnius am.**

And I know that the spirit of **God** is the brother of my own [7: 354].

У цьому уривку поет за допомогою інверсії, а також словам *deific, divine* підкреслює авторську безпомилкову впевненість у своїй високій місії та особливому призначенні. Поет – посланець бога, який дарує світові величні пророцтва. У плані вираження ця думка У.Уїтмена реалізується шляхом контактного вживання особового займенника *I* з лексичними одиницями мікрополя *God, Lord, Christ*, де інверсійні та еліптичні конструкції, вжиті в окличних реченнях, додають уривкові більшій переконливості звучання та атмосфери піднесеності:

With gentle hand extended, the *mightier God am I,*
Foretold by prophets and poets in their most rapt prophecies and poems,
From this side! the **Lord Christ** gazes! **Hermes I!**
All sorrow, labor, suffering, I, tallying it, absorb in myself,
Many times have I been rejected, taunted, put in prison, and crucified,
For **I am affection, I am cheer-bringing God,** with hope and all-enclosing charity
Young I pass knowing well I am destin'd myself to an early death [7: 596].

Іменник *God* емоційно збагачується завдяки прикметникам *mightier* та *cheer-bringing*. Вищенаведену думку спостерігаємо і в цьому прикладі:

Trinitas divine shall be gloriously accomplish'd and compacted by *the true son of God, the poet,*
Nature and Man shall be disjoin'd and diffused no more, *the true son of God* shall absolutely fuse them.
Finally shall come the **poet** worthy that name,
The true son of God shall come singing his songs [7: 462].

Додаткового символічного осмислення слово *poet*, вжите в інверсії, (неначе воно є вершиною піраміди, якщо його представляти іншими категоріями), набуває завдяки метафорі (*poet... the true son of God*) (поет – істинний син Божий), винесеної автором у сильну позицію віршованого уривку, вжитої у лексичному повторі, до складу якої входить лексема *God*, і яка викликає в контексті асоціацію божественності поета. Саме таким чином Уолт Уїтмен виражає своє безпомилкове авторське переконання у високому призначенні поета, в божественній силі його поезії.

Таким чином, аналіз лексичного складу поетичної збірки Уолта Уїтмена "Листя трави", а саме ключової одиниці "poet", дав можливість не лише побачити особливе призначення поета на сторінках його поезій, але й реконструювати індивідуальну художню картину світу митця.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Сологуб Н. М. Мовний світ Олеся Гончара / Н. М. Сологуб. – К. : Наук. думка, 1991. – 138 с.
2. Слухай (Молотаева) Н. В. Художественный образ в зеркале мифа этноса : М. Лермонтов, Т. Шевченко (лингвосомиотический аспект) : дис. ... доктора филол. наук : 10.02.02 / Н. В. Слухай (Молотаева). – Київ, 1996. – 466 с.
3. Мейзерська Т. С. Проблеми індивідуальної міфології : міфотворчість Шевченка / Т. С. Мейзерська. – Одеса : Астропринт, 1997. – С. 40–47.
4. Мойсієнко А. К. Слово в аперцепційній системі поетичного тексту. Декодування Шевченкового вірша : [монографія] / А. К. Мойсієнко. – К. : Сталь, 2006. – 304 с.
5. Цивьян Т. В. Модель мира и ее лингвистические основы / Т. В. Цивьян. – М. : КомКнига, 2006. – 208 с.

6. Mallis G. Walt Whitman. Poetry / George Mallis. – N. Y., 2000. – 95 p.
7. Whitman W. Leaves of Grass / Walt Whitman. – N. Y. : Barnes and Noble Books, 1993. – 602 p.
8. The Harper American Literature. V. 1 / [ed. by McQuade, Donald, Harper and Row Publishers]. – N. Y., 1997. – 2430 p.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Solohub N. M. Movnyi svit Olesia Honchara [Language World by Oles' Gonchar] / N. V. Solohub. – K. : Nauk. dumka, 1991. – 138 s.
2. Sluhai (Molotayeva) N. V. Hudozhestvennyi obraz v zerkale mifa etnosa : M. Lermontov, T. Shevchenko (lingvosemioticheskiy aspekt) [Literary Image in the Myth Ethnos Mirror] : dis. ... doktora filol. nauk : 10.02.02 / N. V. Sluhai (Molotayeva). – K., 1996. – 466 s.
3. Meizerska T. S. Problemy individualnoi mifologii : mifotvorchist Shevchenka [Issues of Individual Mythology : Mythology by Shevchenko] / T. S. Meizerska. – Odesa : Asproprint, 1997. – S. 40–47.
4. Moisienko A. K. Slovo v aperceptsiinny systemi poetychnoho tekstu. Dekoduvannia Shevchenkovogo virsha [Word in the Perceptual System of the Poetic Text. Decoding of Shevchenko's Verse]: [monografiia] / A. K. Moisienko. – K. : Stal, 2006. – 304 s.
5. Tsyvian T. V. Model mira i eio lingvisticheskiye osnovy [The World's Model and its Lingual Bases] / T. V. Tsyvian. – M. : KomKniga, 2006. – 208 s.
6. Mallis G. Walt Whitman. Poetry / George Mallis. – N. Y., 2000. – 95 p.
7. Whitman W. Leaves of Grass / Walt Whitman. – N. Y. : Barnes and Noble Books, 1993. – 602 p.
8. The Harper American Literature. V.1 / [ed. by McQuade, Donald, Harper and Row Publishers]. – N. Y., 1997. – 2430 p.

Матеріал надійшов до редакції 27.03. 2013 р.

Михасив Т. С. Образ поэта в художественной картине мира Уолта Уитмена.

В статье рассмотрены фрагменты художественной картины мира Уолта Уитмена, с особым вниманием к всеохватывающему образу поэта-художника. Доказано, что главным источником мировоззрения и первопричиной творческих поисков и открытий стали постулаты литературно-философского течения трансцендентализма. Проанализирована ключевая единица "поэт", которая раскрывает особенности авторского мировоззрения.

Mykhasiv T. S. The Image of Poet in Walt Whitman's Poetic Picture of the World.

The article deals with the fragments of Walt Whitman's poetic picture of the world. The special attention is paid to a catchall image of a poet. It has been proved that the main sources of his world view as well as prime cause of the creative searches and discoveries are based on the postulates of the American philosophy of transcendentalism. The special attention is focused on the metaphorical contexts that reveal specific shades of meaning which enrich the semantic structure of the key word "poet" and bring to light the peculiarities of the cosmic scope of Walt Whitman's poetic picture of the world.